

УДК 331.57:330.354

Сторожук О. В.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет

Використання людського капіталу в інноваційній сфері регіону

Питання пов'язані з управлінням людським капіталом, формуванням механізмів розвитку його властивостей необхідних для сучасної економіки є надзвичайно актуальними. Нині, як свідчать результати аналізу кадрових проблем економіки країни, дієвих механізмів управління людським капіталом, особливо його професійної складової, ще не вироблено.

Аналіз статистичних даних свідчить, що за показниками чисельності фахівців вищої кваліфікації, які працюють в економіці, в регіональному розрізі Кіровоградська область знаходиться на останньому місці в Україні (табл. 1).

Таблиця 1 – Групування регіонів за чисельністю фахівців вищої кваліфікації

Розподіл докторів наук		Розподіл кандидатів наук	
Чисельність, осіб	Область	Чисельність, осіб	Область
6030	м. Київ	24767	м. Київ
600-2400	Харківська (2341) Львівська (1195) Дніпропетровська (1041) Одеська (928) Донецька (694)	4000-12500	Харківська (12420) Львівська (6865) Дніпропетровська (5392) Одеська (4950) Донецька (4243)
200-599	Запорізька (447) Вінницька (300) Полтавська (290) Івано-Франківська (277) Тернопільська (272) Чернівецька (257) Луганська (219) Сумська (207) Київська (205)	1300-3999	Запорізька (2756) Тернопільська (1985) Вінницька (1904) Полтавська (1887) Івано-Франківська (1806) Сумська (1549) Хмельницька (1549) Чернівецька (1530) Луганська (1436) Черкаська (1436) Київська (1308)
100- 199	Черкаська (195) Миколаївська (190) Закарпатська (182) Хмельницька (156) Херсонська (149) Житомирська (123) Рівненська (119) Волинська (101) Чернігівська (101)	1000-1299	Рівненська (1180) Волинська (1126) Миколаївська (1122) Житомирська (1114) Херсонська (1052) Закарпатська (1047)
До 100	Кіровоградська (71)	До 1000	Чернігівська (982) Кіровоградська (807)

Джерело: розраховано та складено автором на основі [2].

На міжрегіональному ринку людського капіталу найбільшим попитом користуються фахівці в тих областях наукового знання, які визначають перспективи інноваційного розвитку, головним чином, це математика, фізика, хімія, біологія, медицина, кібернетика. Проте такі фахівці в Кіровоградській області не завжди знаходять місце прикладання своєї праці, тому активно виїжджають на постійне місце проживання в інші регіони. В області відбуваються втрати перспективних фахівців, у тому числі, здатних до ведення професійної діяльності в науково-інноваційній сфері. Дефіцит ефективних працівників у Кіровоградській області викликаний міжрегіональним “відтоком мізків”. Цей процес має негативні наслідки для регіону-донора.

У Кіровоградській області із загальної чисельності працівників, які виконують дослідження і розробки, лише 0,24% мають науковий ступінь доктора наук і 5,6% – науковий ступінь кандидата наук [1].

Фахівці найвищої кваліфікації, залучені до інноваційної діяльності, набувають особливої цінності для економіки області. Частіше за все саме вони генерують нові ідеї і здійснюють керівництво трансформацією результатів наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий чи удосконалений продукт (процес), готовий до впровадження на виробництві, тобто інновацію.

З огляду на гострий дефіцит таких фахівців, на сьогодні важливо розробити систему дієвих заходів матеріального і морального стимулювання новаторської діяльності молодих вчених та досвідчених працівників, які мають науковий ступінь і необхідний творчий потенціал для здійснення науково-дослідницької та інноваційної діяльності.

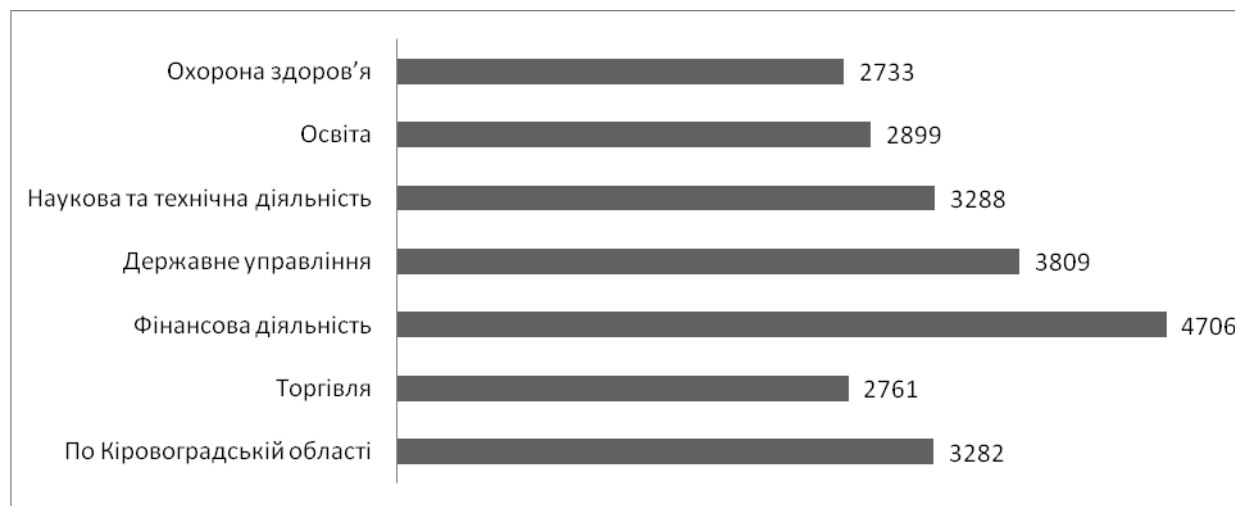
Одним із основних чинників аналізу використання людського капіталу регіону є зайнятість населення. Слід відмітити, що за останні десятиліття зайнятість населення Кіровоградської області, як і в Україні у цілому, значно знизилася через низку причин, зокрема: різке скорочення обсягів виробництва, зменшення кількості робочих місць, зростання рівня цін. Як свідчать статистичні дані, зайнятість населення у Кіровоградському регіоні у 2016 р. становила 71,3%. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) віком 15-70 років в 2016 р. у Кіровоградській області становив 12,3% економічно активного населення зазначеного віку (в середньому по Україні – 9,4%), а серед населення працездатного віку – 12,7%.

Аналіз розподілу економічно активного населення за галузями та секторами економіки області свідчить про велику чисельність зайнятих у промисловості (20%), в тому числі і харчовій, сільському господарстві, та значне відставання сфери послуг. У сфері наукової та технічної діяльності, де відбувається генерування нових знань та інновацій, зайнято лише 2% від усієї чисельності найманих працівників регіону.

Освіта і наука є основними сферами формування та використання людського капіталу. Водночас, за оцінками роботодавців, якість освіти та професійної підготовки фахівців в останні роки є невисокою. Однією з причин низької якості освіти є слабка умотивованість як з боку студентів, так і з боку багатьох викладачів до постійного накопичення знань, підвищення своєї професійної підготовки через невідповідність оплати праці дійсній вартості людського капіталу. На рис. 1 наведено дані щодо розміру заробітної плати за тими видами економічної діяльності, де серед облікової чисельності штатних працівників висока питома вага працівників із вищою освітою. Як свідчать наведені дані, лише в найбільш прибуткових галузях, таких, як фінансова діяльність, середня заробітна плата суттєво перевищує середню по області.

Разом із тим, до найбільш недооцінених професій у регіоні, які і у цілому в Україні, входять найбільш соціально значущі професії: лікарі, викладачі шкіл та вищих навчальних закладів та інші працівники бюджетної сфери. Людський капітал

працівників цих професій, з точки зору вкладених інвестицій в навчання, опанування професії, одержання необхідної кваліфікації, а також зважаючи на складність, напруженість, значущість цих професій, має коштувати дуже дорого. Однак вони одержують заробітну плату не у відповідності з дійсною вартістю їх людського капіталу, а стільки, скільки виділено коштів у бюджеті, а їх, як відомо, завжди не вистачає.

Рисунок 1 – Рівень середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності з найбільш високим рівнем освіти працівників за 2015 р.

Інноваційна сфера охоплює не лише об'єкти НДДКР та маркетингу, а й підприємницьких структур, діяльність яких спрямована на задоволення потреб матеріального виробництва в інноваціях. Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств Кіровоградської області засвідчив суттєве зменшення їх кількості. Так, за період 2014-2015 рр. кількість промислових підприємств зменшилася майже утричі (з 283 до 101 одиниць), кількість інноваційно-активних підприємств зменшилася удвічі (з 49 до 25 одиниць). Це також свідчить про те, що в Кіровоградській області використанню людського капіталу в контексті забезпечення інноваційного розвитку регіону приділяється недостатньо уваги, наслідком чого стало поглиблення у промисловому комплексі тенденцій домінування виробництв із низькою наукоємністю.

Отже, результати проведеного дослідження щодо використання людського капіталу Кіровоградського регіону, спонукають до необхідності розробки концепції регіональної програми економічного і соціального розвитку з формування і розвитку людського капіталу як необхідної умови інноваційного розвитку регіональної соціально-економічної системи.

Отримані результати дозволили обґрунтувати такі пріоритети формування людського капіталу в контексті інноваційного розвитку регіону:

- індивідуалізація освітньої та професійної діяльності, основи якої мають закладатися в системі загальної середньої освіти;
- запровадження шкільного курсу з основ започаткування власного бізнесу;
- розробка державних програм підтримки молодих спеціалістів, що направлятимуться в сільську місцевість;
- створення умов для формування висококонкурентного середовища, що стимулюватиме працівників до саморозвитку, підвищення рівня знань та кваліфікацій;
- визначення ефективного формату співпраці з ключовими учасниками

сфери праці, створення умов для розвитку механізму приватно-державного партнерства в системі фінансування підготовки кадрів за рахунок формування стимулів для залучення підприємницького сектора;

- активізація творчого потенціалу людей, розвиток висококваліфікованої робочої сили;
- запровадження програми пошуку і підтримки юних талантів серед школярів та студентів у різних сферах (культура, наука тощо);
- розробка цільових програм співпраці підприємницьких структур з вищими навчальними закладами: цільові програми підготовки фахівців, дослідницькі проекти;
- використання фірм та підприємств як бази для виробничої практики, досліджень;
- залучення працівників підприємств для участі в навчальному процесі (розробки навчальних планів, проведення занять).

У підсумку зазначимо, що в області існують резерви для розвитку людського капіталу, проте потрібно здійснити велику кількість перетворень, у тому числі на регіональному рівні. Значна роль в цьому покладається на бізнес, адже він має значні ресурси та можливості впливу на людський капітал, але потрібно вести пошук систем спільного сталого впливу на рішення місцевого самоврядування та інших суб'єктів, які безпосередньо визначають якість людського капіталу регіону.

Список літератури

1. Офіційний сайт Головного управління статистики у Кіровоградській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kr.ukrstat.gov.ua/>
2. Фахівці вищої кваліфікації України у 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>